

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

Alföldkutatás. Az év elején Budapesten megtartott Természettudományi Kongresszus határozata értelmében a legfontosabb földrajzi kutatás az Alföldön volna elvégzendő. Nézetünk szerint ezzel nagyon helyes munkateret jelölt meg a kongresszus természettudományi szakosztálya a geográfusok számára. A kérdés már most az, hogy a munkát kik és hogyan végezzék?

Harminc évvel ezelőtt, amikor a Balaton tudományos tanulmányozása kezdetét vette, mások voltak a viszonyok. Voltaképpen az országban egyetlen geográfus professzor munkálkodott, a budapesti katedra birtokosa: *Lóczy Lajos*. Az ő intézete volt az egyetlen, mely tudományos kutatások céljára alkalmas felszereléssel rendelkezett. Munkatársainak gárdáját a budapesti egyetem rokonszakos professzorai, a földtani intézet tagjai és a Földrajzi Társaság geográfusai közül választotta ki. Így keletkezett a Magyar Földrajzi Társaság Balatoni Bizottsága.

A Balaton tudományos kutatásának terve nagykoncepciójú volt. A mai napig megjelent vastos kötetek a magyar tudománynak külföldön is hírnevet szereztek. Nem háríthatjuk azonban el magunktól azt a gondolatot, hogy ha most hasonló módon fogunk bele az Alföld tanulmányozásába, mikor jutunk el ezen az úton a végcélhoz: Magyarország tudományos geográfiai feldolgozásához, ha ennek

az aránylag kicsiny kiterjedésű területnek a feldolgozásával sem készülünk el 30 esztendő alatt.

Csakhogy most egészen más a helyzet, sok tekintetben kedvezőbb is, csak jól fogjuk meg.

Mindenek előtt most 5 egyetemi földrajzi intézetünk van, mindmennyi a tudományos kutatás hivatott központja, mindenik fiatal tudósok kicsiny gárdájával rendelkezik. Ezenfelül itt van a Természettudományi Tanács, a tudományos kutatás központi szerve, melynek módjában áll más tudományzakok művelőivel elvégeztetni azt a rengeteg előkészítő munkát, melyet a Balaton mellett a Földrajzi Társaságnak kellett elvégeznie.

Az Országos Természettudományi Tanács nem helyezkedhetik arra az álláspontra, hogy az országnak csupán kisebb kiterjedésű tájainak a kutatásával foglalkozzék, a cél egyedül az egész ország tudományos feldolgozása lehet. Legfeljebb célszerűségi szempontok, az anyagi eszközök hiánya állíthat pillanatnyilag előtérbe kisebb területeket. Felfogásunk szerint a Tanácsnak ettől függetlenül kell elkészítenie az egész területre szóló tervet és helyes munkamegosztással arról gondoskodnia, hogy mennél több helyen induljon meg egyszerre a tudományos munka.

Egyébként sem szabad szem elől téveszteniünk azt a tényt, hogy a munka tulajdonképpen már meg is

indult. Hiszen jelentős tevékenységet fejt ki az Alföldön már jelenleg is a Földtani Intézet, a földművelésügyi miniszterium Vizrajzi Osztálya, a debreceni egyetem Tisza István Tudományos Társaságának honismerető bizottsága, a Nemzeti Múzeum Néprajzi Tára, a szegedi egyetem földrajzi intézete kapcsolatban az Emberföldrajzi Szakosztállyal, más egyetemi intézetek és a vidéki múzeumok.

Már érdemes munkát végez az Országos Természettudományi Tanács azzal is, ha ebben az elkülönült tevékenységben rendet teremt, ha ezt megszervezi. Itt újabb anyagi eszközöknek előteremtése nélkül, azonnal is lehetne szép eredményeket elérni.

A geográfiai kutatások munkamegosztására már adva van az irányelv az egyetemi székvárosok felkérésében. Egészen természetes, hogy mindenki geográfus professzor munkatársaival legtüzetesebben azt a területet tanulmányozhatja, mely legközelebb van lakóhelyéhez. A budapesti egyetem munkaterülete lehetne Dunántúl felső-része, Pest környéke, a magyar Középhegység dunáninneni része. A pécsi egyetemé alsó Dunántúl, a szegedi és debreceni egyetemek az Alföld keltős közepén vannak, természetes, hogy az ő feladatuk volna ennek a területnek a kutatása. Természetes ez a munkamegosztás, de az egyes professzorok egyéni ízlésének, hajlamának, rátermettségének is legjobban megfelel, hiszen a budapesti és pécsi egyetem professzorai a geomorfológiai irány képviselői, akik a Középhegységben és dunántúli dombvidéken megfelelő munkaterületet kapnak. Szeged és Debrecen professzorai inkább az emberföldrajz felé hajlanak, már pedig kétségtelen, hogy az alföldi területeken különösen érdemes kultur-geográfiai kutatásokat végezni,

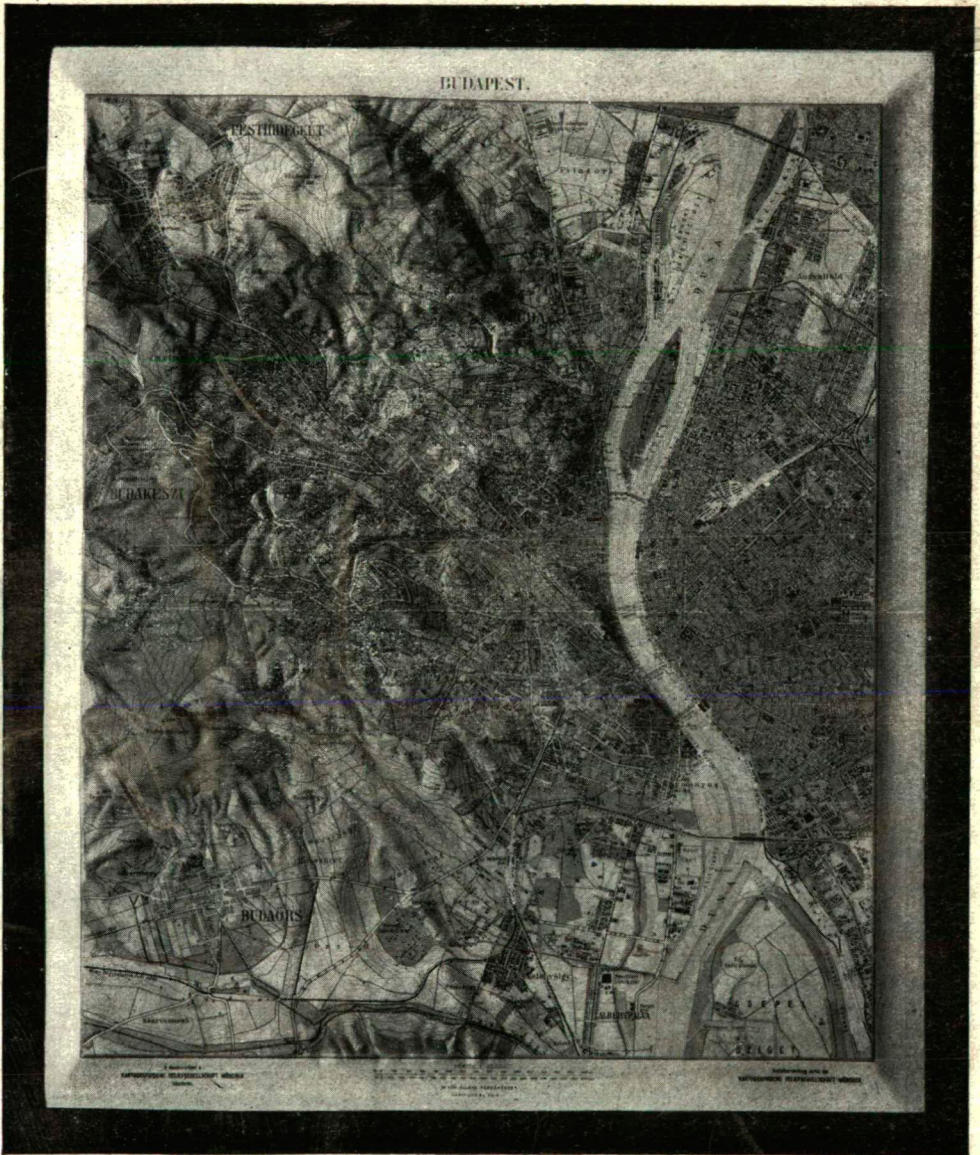
a morfológiai kutatást pedig a problémák egyszerűségénél fogva és a táj egyhangúságára való tekintettel hamarosan elvégezheti a Magyar Földrajzi Társaság Alföld Bizottsága, illetőleg a Földtani Intézet.

Az előadottak alapján mi úgy gondoljuk, hogy léghelyesebb volna, ha az Országos Természettudományi Tanács mindazt a kutató munkát szervezi meg, amely egész Magyarország területén folyik hol zajosan, nyíltan, hol pedig apró vidéki múzeumok rejtett csendes szobáskáiban, vagyis ne Magyarország egyik részének a tanulmányozását tűzze ki célul, hanem az egész országot. A kutató-soloknak központjai természetesen az egyetemek volnának. Az Alföld kultur-geográfiai, kultúrtörténeti, gazdaságtörténeti, településtörténeti, településtudományi, nyelv- és néprajzi stb. tanulmányozása pedig bizassek a szegedi és debreceni egyetem tanáraiból alakítandó külön Alföldkutató Intézetre.

Kogutowicz Károly.

Billige. Ilyen nevű pusztánk van Zalában Tapolca mellett és Veszprémben Tótvázsony mellett (Lipszky). Az utóbbinak különösen egész sereg alakváltozatát ismerjük (Byluga, Bylga, Bylege, Bylge, Bylige, Billike, stb. *Csánki, Kovács, Czínár*). Azi gondoljuk, hogy e helynévben a magyar *bélyeg* szó rejtezik. Ez az *Etym. Szótár* szerint „kétségtelenül elfogadás előtti török jövevényszó“. Átvett alakja *belkü, belki* (bilgu, *Németh Gy.*) lehetett s ebből fejlődött a *telku > telek* analógiájára *billég, billög, billig, billog* stb. és *bélyeg*.

Régen, tudjuk, a bírói idéző jelvényt és magát a bírót is így hívták. Például: magister Petrus, dictus *Biluk* (Bilük) dispensator Curie nostre, vagy comes *Belug*. Valószínű te-

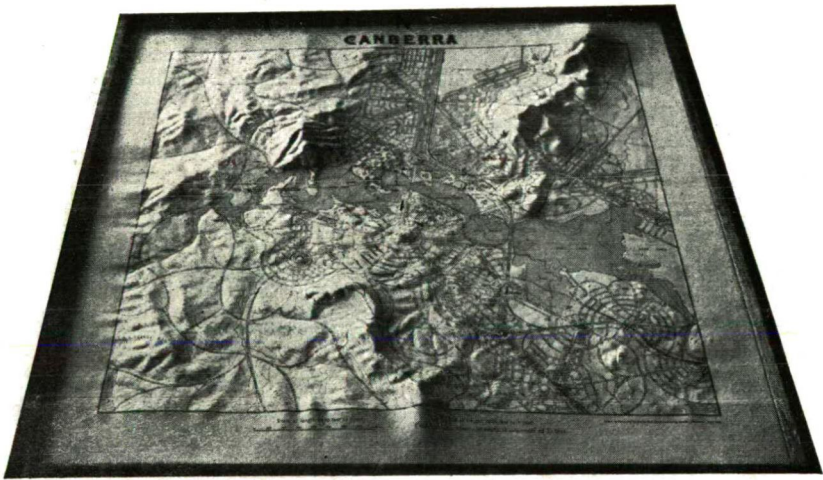

BUDAPEST
DOMBORMŰVŰ TÉRKÉPE.

(Alaprajz és magasság mértéke 1:25.000.)

Kiadja a m. kir. áll. Térképező Intézet, Budapest.

(A domborművet készítette a Kartogr. Reliefgesellschaft, München.)

CANBERRA,
AUSZTRÁLIA FŐVÁROSÁNAK DOMBORMŰVŰ TÉRKÉPE.
(Alaprajz 1 : 17.000, magasság 1 : 8.500.)

Készítette a Kartographische Reliefgesellschaft, München.

hát, hogy ebből a személynévből helynév is lehetett. A veszprémi *Billege* mellett fekvő *Billege* — *Csatár* összetett névben is az előtag valószínűleg személynév.

Volt egy *Billegy* nevű régi községünk (1075) a barsi síkságon is, ez később *Bileg*, majd *Beleg*, *Belleg* nevet visel. Egy *Bileky*, *Belige* Somogyban volt, később *Belek*, ma *Beleg* néven él tovább. Az *e* és *i* a szó végén eredetileg talán éppen olyan funkciót jelez, mint *Péteré*, *Péteri* stb. esetében s jelentése csak később mehetett feledésbe.

A komáromi *Billeg* puszta neve más eredetű.

Bátky Zs.

Forna (puszta Csákvár mellett). Régen *Fornaszentmiklósnak* hívták (*Csánki*, III. 328.). Ez éppen olyan összetett név, mint *Pestszentlőrinc*. Az a véleményünk, hogy a két helynév értelmileg is rokon egymással. Ha az utóbbinak előtagja a bolgár-szlávól kölcsönzött magyar *pest* (= kemence), amiben semmi kétség, akkor az utóbbi is lehet a bolgár *furana* = *furna* = kemence (*Miklosich*: Et. Wb. 106.). *Kemence* nevű helyneveink tudjuk bőségesen vannak, de vannak *Pestes*, *Al- és Felpestes* nevéek is. Jó okkal föltehető tehát, hogy *Fornos*, *Fornos*, *Fornus*, *Fornos*, *Farnos* helyneveink is (Pest, Kolozs stb.) is ilyen képzések. A Hunyadi *Furnádia* (v. ö. *Szúdia*, *Váradia*, Arad oláh végzettel), az Esztergom-Barsi *Furnod*, ma *Farnad*, szintén ide tartozók.

Furnos és *Furnod* a régiségben személynévképpen is előfordul (egy ritkább adat: Quadam vallis *Fornus aya* vocata Okl. Sz.), de előfordul a *Forna* és *Furna* is, mégpedig legtöbbször szolgál nevképpen. De találunk ilyen nevet is: *Georg. Kályha* és

Laur. Kandalló (Okl. Sz.). Ha tudjuk aztán azt, hogy a *furuna*-val nagyjában egyjelentésű *milej*, *gógán* és *cikó* is előfordul személy- és helynévképpen egyaránt (pld. *Milejegyházzseg*, *Gógánfalva* és *Cikóvásárhely*), akkor még inkább belenyugodhatunk abba, hogy *Fornaszentmiklós* is olyan összetett helynév, melynek előtagja a kemence jelentésű délszláv személynév. Különben *Károly* is mondja (*Fejér m. tört.* 4:414.), hogy *Forna* a Csák nemzetség egyik szabadosától kapta nevét.

Melich János (A honfoglaláskori Magyarország 140 l.) azt bizonyítja, hogy a *pest* köznévfő már a X. elején meghonosodott a magyar nyelvben. A *furuna*-ról azonban nem tudjuk kimutatni, vajjon megvolt-e nyelvünkben. Azt eddig úgy látszik csupán e nevek igazolják. *Bátky Zs.*

Kocsis és Tekevár. Ez a két helynév egymás szomszédságában van Tata és Igmánd között. Az előbbi nagyhatarú népes község, mert a Szinán-jéle török pusztítás után 1594—95-ben egynéhány prédiüm, ill. falu határát kebelezte be, mikor a XVII. sz. elején a Kiskunságból újra benépesítette Enyingi Török Bálint. Korábban is jelentősebb, vámos község volt a Buda—Győr—Bécsi, később „Mészárosok útja“ néven ismert országútban. Még a nyolcvanas évek elején is, a Szöny—Pesti vasútvonal megépítése előtt, falkaszám hajtották itt keresztül a lovakat Pestről Bécsbe „birslí“-nek. Azóta gyöp veri fel a híres út bányhidai szakaszát. Nem egészen véletlen tehát, hogy a régi fuvaros útvonal egyik állomásán találták fel a kunnyűfajta *kocsit*, melyvel a falu európai hírűvé tette nevét, amennyiben a róla elnevezett *kocsi* szó, a nyugati nyelvek szókincsébe is átkerült.

A falu neve állítólag *Kos* alakban is előfordul a régiségben s a község régi pecsétjére is talán *kos* volt vésvé (*Nyr.* XXV. 207.).

Érdekes már most, hogy a magyar *kos* szó, a török *koç* egyenes származéka. Mindkét alak sűrűn előjön a régiségben személy- és helynévképpen egyaránt, amint van pld. *Sıldö, Artánd, Disznód, Tinód, Söréd, Ökörd* stb. személy-helyneveink is. *Kocsod* Komárom-Csallóközben volt (*M. Ny.* XIV. 79.). Találkozunk velük összetételekben is, amik személynév voltukat más oldalról is bizonyítják: *Kocsцерéje* (Oltszem, *Pesty*), v. ö. *Emsecseréje; Kocsamocsara* (*Okl. Sz.* 661.), v. ö. *Zulukocsara* és *Kocshegye* Zalában (Csánki III.). Dobrudzsában van egy *Karakoç* (= Fekete *kos*) nevű falu, Kisásziában pedig *Koç oğlu* (= *Kosfi*).

Azt gondoljuk tehát, hogy a törökben szokásos *Kocs* (= *kos*) sz. nevet egy magyar ember viselte s tőle kapta ezt a nevet a falu. (*Kocs* ma is több van az országban.) Emellett persze a magyar *Kos* sz. névből is lettek helynevek. (*Kosa, Kosodi, Kosháza, Kosvára*, stb.) Azt hisszük ez a „*kos*“ köznévi van *Kossa, Kassa, Kasád* (Baranya; az abauji *Kassa* tótul *Kosice* = *Košek* telepe család- és helyneveinkben is. (Lásd ehhez *M. Ny.* 1922.). A mi *Kocsunk* szomszédjában egyébként vannak más törökös helynevek is, mint tesztem azt: *Tömörd, Igmánd, Csanak* (?), *Barancsháza*. (Az Eger melletti *Kocs* szomszédjában is feltűnik *Becsenek-földe*.) A *Csanak* személy- és *csanak* köznévihez (l. *Et. Sz.*) v. ö. Tál, Csupor és *Cserép* sz. nevünket (*Okl. Sz.*) s az utóbbihoz *Cserép* (falva) községet Barsodban.

A másik egy *ikerek* domb a falu, határában *Kömlöd* felé. *Tekehalom* és *Tekevár* gyakori dűlőnév a Kiskun-

ságban. A név jelzős szerkezetű birtokos összetétel. *Teke* ismert sz. név volt a kunok között (*Gyártás*). A besenyő eredetű fejérmegyei *Alapi* (*olup* = hős) családban is előfordul a *Tekke* sz. név (*Fejérmegye Rég. Évkönyve* 1893, 309. A *tekke-turkó* mánok nevében is ez van benne). De közönséges volt az még korábban is (*Teke, Teká, Tege* stb.). Ebből persze helynevek is származtak, mint pld. *Teke, Tekeháza, Teketeleke*. (Nádudvar határában van *Tekeszarvahalom*.) *Teke* eredetileg török szó, a. m. *kecske* (a *kecske* ismét csuvas-török szó). A magyar *kecske* ugyancsak előfordul sz. névképpen, de természetesen helynévképpen is. *Kecskéd* falu pld. második szomszédja a mi *Kocsunknak*.

Bátky Zs.

Betereg. Egy ilyen birtok volt hajdan Várpalota közelében. Másképpen *Soyl*-nak hívták s ez a név (*Sóly*) maradt fenn napjainkig. Első említése 1082 (?)-ben, második 1272-ben (*Csánki* III. 250.).

Beter nevű községet 1380-ból említenek Bács-megyében (*Csánki* II. 144.).

Biter ismeretes (kun sz. név a XIII. sz. végéről „valószínűleg a *növekvőt* jelentő *bit* török igéből“ (*Gombocz* *M. Ny.* XI. 246.). *Gombocz* egynek veszi vele a körülbelül egykorú *Beter* sz. nevet is. *Kecskeméten* ma is közmondás: „ennek is csönget már *Biter*“. A halottra mondják. Lehet, hogy e név hagyományosan maradt itt fenn, mint pld. a *Barak* a Kunságban (F. és E. 1926), vagy pld. a szintén török *Kondakor* a vas megyei Hermán nem családjában (u. ott *Kondakorfalva*), mely családnév ma is él ott.

Azt hisszük, hogy *Betereg* a *Beter*-nek *k* kicsinyítősz. származéka, mely *k* képző egyaránt megvan a tö-

rökben és magyarban (pld. kör és kérek). Ehhez persze *Beterik* = *Beterek* alakot kellene kimutatnunk. Ebből érthető lenne *Betereg* (pld. bádok = bádog, hörcsök = hörcsög). De szerencsére vannak helynév példáink a *k*, *g* változásra. *Bályok* 1465-ben (Bihar), 1508-ban és ma *Bályog* (Lipszkyben Bályog és Bájok). *Bagyuk* 1228-ban (Sopron, *Kov. Ind.* 48. és *Csánki Ml.* 598.) ma *Bágyog*. *Hukhak* 1330-ban (Nógrád), ma *Hugyag* (talán a *hugy* = csillag szóból. *Hugyaj* van Szabolcsban is, v. ö. *Ur+aj + No(v)+aj* stb.) *Belek* 1493-ban (Somogy), ma *Beleg* (vagy a *bél* magyar szóból, vagy a *Bil+ik* török sz. név), *Velegháza* (Zala) és *Veleg* (Fejér) stb..

A *k*, *g* kicsinyítőre igen megfelelő a *varsa* és alakpárja a *verse*. E halogó szerszám „fiók”-jának neve: *versik*, *versek*, *vörcsök* és *verseg*. Ebből vannak a következő helynevek: *Verseg*, *Versény*, *Vörsönd*, *Vörcsök*. (A *varsá*-ból: *Varsád*, *Varsánhely*, *Varsánd* s a *Varsány*-ok egy része.) Talán ilyen származék a *Budor* sz. névből (1198-ból) *Budurog* (1234-ben). Lehet hogy ugyyanide sorolható *Bele-nik* személy- és helynév Somogyban a *Bél*, *Belen* (Ny. K. XXXIV. 395.) sz. névből s *Oboneg* sz. név 1135-ből, az *Obon* (Abony, Appony) sz. névből. De az is lehet, hogy ezek *nik* kicsinyítő képzőbökornál vannak képezve, pld. *Becse+nek földé* (Egerszalók mellett, *Gombocz*), vagy *Szolnok* (eredetileg *Szó+nuk*, *Szó+nik*, a *szó*, *beszéd* szavunkból, *Melich*).

Máshol említettük, hogy *Füzék* és *Meszeg* dülöneveink is vannak (pld. *Füzék* rakottyas hely Érmihályfalván).

A *k* képzőt látjuk egy sereg falu-nevünkben. pld. *Bereck*, *Ebeck*, *Detk*, *Györk*, *Köcsk*, *Szpetk*, *Vönöck* stb.

B. Zs.

Szimő és Vészto (válasz egy kérdésre). *Szimő* nevét (falu a Vág partján, Komárom m.) könnyű megmagyarázni, ha régi alakjait nézzük. Ezek: 1113-ban *Zemej* (olv. Szemej), 1291-ben *Scemey* (Szemej), 1554-ben *Zimerw* (Szimő). Nem más az, mint a *szem* szó (régiesen *szüm*, *szim*, pld. versus meridiem in *Zumgudru* = szümgüdrü, helynév, *Okl. Sz.* 1103) *e+i* képzővel ellátott alakja. (Az *ő* végzetre v. *ö*. tetej = teté, tető; feketej = fekető stb. helynevekben *Neszmő* = Neszmély, *Gyermő* = Gyermely stb.) *Pais Dezső* egy sereg sz. nevet gyűjtött össze a régiségből (*Szim*, *Szemd*, *Szimed*, *Szemes* stb.), *szem* közszavunkból: Ebből aztán egy csomó helyneviünk is származott. Pld.: *Szemöd*, *Szemöly*, *Szemes*, *Szemetelke*, *Szemfalva*, *Szemdihida*, *Szemcse* stb., főleg sok *Szend*, köztük a tordai *Szind*, mely korábban szintén *Szend* volt. Az *m*, *n* változás, a *t*, *d* előtt közönséges (pld. *orom* és *Orond*, *omlik* és *Ondód* Fejérben.)

Ugyanez áll *Vészto*-re (falu Békésben). Ennek régi neve *Vejsztő*, később *Vészto* (pld. 1095-ből: „ad exitum rivuli, quod dicitur veisztue = vejsztöve“ *Okl. Sz.*). Ilyen tárgykörből való helynevek még pld.: *Vészszög* (Bereg), *Veszverés* (= vészverés, Gömör). *Varsa*, *Varsád*, *Varsahely*, *Varsánd*, *Verseg*, *Versend* (a *varsa*, *versé*-ből), *Geregye* (a halogó kerítésről, Vas m., u. ott egy nemzetiség neve), *Gerge* (Nógrád), *Rekesztő* (*Veresrekesztő*, hajdan Fejérben). *Cege* (Mezőség, a rekesztő cégéről) stb.

B. Zs.

A „Magyar nyelv“ 1926 november—decemberi számában olvassuk a következő szerkesztői üzenetet: „Hogyan írjuk magyar szövegben azoknak a külföldön vagy megszállt területen levő helyeknek, városoknak a

nevét, amelyeknek magyar neve is van. Felelet: Azt hisszük, a kérdezőnek legjobb tanácsot adunk akkor, amikor *gróf Tisza István Összes munkáinak* 1926-ban megjelent kötetéből (4. sorozat, Harmadik kötet: Levelek) idézzük azt a levelet, amelyet Tisza e tárgyban *Cholnoky Jenő* egyetemi tanárnak írt (i. m. 176. l.). A levél így szól: „*Cholnoky Jenő* egyetemi tanárnak. 1915 március 18. Nagyságos Uram! Az egész világ előtt neveltségessé váltunk már a helynevekkel követett gyerekeskedésünkkel. Nyugodjunk bele, hogy minden kulturnép saját nyelvének géniusza szerint nevez el egy csomó idegen helyet és szó nélkül tűri, hogy más nemzetek az ő folyóit, városait stb. is elnevezék. A magam részéről csak helyeselhetem, hogyha *Bécs*et, *Lipcsét*, *Drezdát* stb. ezen a néven nevezzzük mindaddig, amíg ugyanezt teszik az angolok, franciák, németek, szóval a nálunk elmaradottabb nemzetek is, és bevallom bűnömöt, hogyha németül beszélek, bizony *Pressburg*nak és *Klausenburg*nak hívom *Pozsony*t és *Kolozsvárt* én is. Igaz tisztelettel vagyok öszinte híve: *Tisza*“. A magunk részéről egy nem rég megjelent előadói tervezetből csak annyit teszünk hozzá, hogy e nevek „a magyar nyelvünk integrans részét alkotják, s használatuk elvitathatatlan joga mindenkinek, aki a magyar nyelvvel élni, magát azzal kifejezni óhajtja“. Ha pedig valamelyik magyar ember — bármily tiszteletre méltó okból, e tárgyban másképp gondolkozik, az anyanyelvét akaratlanul is szegényíti“.

Úgy hisszük, hogy ennek az érdekes felhívásnak leközlésével szolgálatot tehetünk lapunk geográfus olvasóközönségének.

Budapest domborművű térképe. A müncheni Kartograische Reliefgesellschaft a háború után domborművű térképek készítésére új eljárást eszelt ki és szabadalmaztatott. Ez az eljárás lehetővé teszi a meglévő nyomtatott térképek domborúvá tételét. Előnye abban rejlik, hogy a domborúvá tétel közben a rajz nem torzul, vagyis a térkép minden egyes pontjának földrajzi helyzete megmarad, szabatosan kifejezve tehát a művelet közben minden egyes pont függőleges irányban emeltetik. Ami tehát a térképen egyenes vonalban volt, a domborművű térképen is egyenes vonalként jelenik meg. Tudvalevő dolog, hogy ezelőtt domborművű térképeket gipszöntvények vagy galvanoplasztikai eljárással sokszorosítottak. Ilyen sokszorosított domborműveken természetesen hiányzott minden színezés, hiányzott a folyóhálózat és a nomenclatura. Ezt többnyire kézzel kellett utólag ráfesteni az írást esetleg olajpapiroson készült nyomtatott alakjában minden nevet külön-külön ráragasztani. Az említett szabadalom egy csapással megoldja a domborművű térképek sokszorosításának kérdését. Minden nyomtatásban készült színes térkép-ből utólag készíthetünk domborművű térképet. A müncheni cég a világ különböző országai számára már eddig számos domborművű térképeket készített és a tudományos és iskolai szemléltetésre nagyszámú ilyen domborművű térkép áll ma rendelkezésre aránylag olcsó áron.

A Magy. kir. Térképező Intézet áldozatkészségének köszönhető, hogy az első ilyen eljárás szerint készült magyar domborművű térkép is megjelenhetett. Budapest 1:25.000 méretű nyolc szímben, nyomtatott részletes térképről készült ez a dombormű, amely a Dunát az újpesti hídtól a Csepel szigetig, a pesti oldal kes-

keny parti részleteit és a budai hegyeket öleli fel, Pesthidegkút, Buda-keszivel és Budaőrssel. A fényezett, lemosható dombormű keretbe foglalva 55 × 70 cm. nagyságban falra ragaszthatóan kerül forgalomba. Pedagógiai elveknek megfelelően a magasság is 1 : 25.000 méretű. Kétségtelen, hogy ez a legújabb térképkiadvány az iskolai szemléltető oktatás egyik igen kedvelt segédeszköze lesz. Jelen számunk 9.-ik mellékletén hű fényképmásolatban mutatjuk be olvasóinknak.

(K.)

Ausztrália új fővárosa. Az ausztráliai államszövetségnek, *Commonwealth of Australia*-nak, amint a XX. század első éveiben megalakult, első gondja az volt, hogy melyik városa legyen székesfővárosa. *Sidney* és *Melbourne* elkészeredett vetélkedése arra az eredményre vezetett, hogy a parlament teljesen semleges helyen felépítendő új főváros mellett határozott. Minthogy pedig ezzel a határozattal sem akarták egyik városnak sem kedvezni, kimondták még azt is, hogy az új fővárost legalább 100 mérföldnyire a vetekedő városoktól kell felépíteni. Így esett a választás *Canberra*-ra, egy Új-Dél-Wales-ben fekvő apró farmra. Az újonnan építendő főváros terveire nagyszabású pályázatot hirdettek és a nyertes pályaterv alapján 1920-ban megindult az építkezés. A munkálatokkal foglalkozók már eddig is 5000 főnyi települést létesítettek az új főváros területén. A parlament és a főbb állami hivatalok *Melbourne*-ből már 1927 folyamán átköltöznek *Canberra*-ba. Jellemző a terv nagyvonalúságára, hogy a parlament épülete pl. „csak” 70 esztendőre szóló provizórium, mindössze 14 millió pengőbe került. A *Capitol-Hill*-en felépítendő végleges par-

lament csodaépitménynek készül, babiloni toronnyal, hatalmas kiterjedésben. Erre csak később kerül sor.

Az ausztráliaiak az új főváros egész környékét megváltoztatták. A *Molonglo* folyót hatalmas gáttal elduzzasztották és így völgyét 7—8 km. hosszúságban gyönyörű szerteágazó tóvá varázsolták át, amelynek partján épül az új főváros. A félsivatag helyére ilyenképpen vizet varázsoznak, a víz partjára erdőket, ligeteket és ezáltal a 2000 m. magasságig emelkedő, hegykoszorú övezte völgyek által gyönyörű tájjá alakították át. A tervek szerint *Canberra* hivatalnok város és emellett mintaszerű kertváros lesz. Az egyes magaslatok tetején foglalnak helyet a monumentális középületek, mindegyik egy-egy központ, amelyből sugarasan indulnak ki a főutak és minden központot több körút vesz körül. A magánépületek kertekben elhelyezett, legfeljebb 2 emeletes fényűző paloták, vagy szerény 4 szobás hivatalnok villák lesznek.

A városalapítást nagy tudományos felkészültséggel végzik. Alapos talajtani kutatásokat és növénytermesztési kísérleteket folytattak, hogy meghatározzák az itt legjobban tenyészhető növényfajtaikat. Ennek alapján megindult a környék nagyarányú fásítása. Egyetlen dombon pl. 500.000 csemetét ültettek.

Az átköltözés egyelőre még nagy nehézségek közepette történik. *Canberra*-nak még nincs vasútja. *Sidney*-ből *Bombala*-ig visz a vasút, onnan még csaknem 100 km.-nyi út van hátra. *Sidney*-től 300 *Melbourne*-től 600 km.-nyire van az új főváros. A forgalom biztosítása végett *Sidney*-ből is. *Melbourne*-ből is sűrű repülőgépjáratokat tartanak fenn. Most már egészen bizonyos, hogy néhány

esztendőn belül itt lesz nemcsak Ausztráliának, hanem az egész földkerekségének egyik legszebb, legmodernebb kertés fővárosa.

Erről a városalapításról abból az alkalomból emlékezünk meg, hogy módunkban áll a müncheni Karto-

graphische Reliefgesellschaft készítette pompás domborművű térkép fényképfelvételét bemutatnunk. A dombormű 44 × 45 cm. nagyságú, az alaprajz 1 : 17.000, a magasság 1 : 8500-as kisebbítésű.

Kogutowicz Károly.

